

De világerért se nézne fel.
Mint akik holtan születnek,
annyira nincs itt, nincs jelen,
Isten se gondolta volna,
hogy eltűnhet így, jeltelen.
Mintha nem lenne sorsa.
Egy halott asszonyt rugdosok,
már nem bírom sokáig.
Én mozgatom, nem ő mozog.
Halott. Halottnak látszik.

Szvoren Edina

A. ÚR ÉS A. KISASSZONY

Van egy babám. Tudom, hogy nem él, nincs neve. Arca és szája sincs, de a bőre melegebb, mint egy telefonmodem. Régebben kirakatbaba volt abban a butikban, ahol dolgozom, s amikor kítették a lépcsőházba, mert egy beázás után barna foltok ütköztek ki a nyakán, hazahoztam. Én még láttam a kirakatban állni. Főképp zárt nyakú pulóvereket meg csatos cipőket hordott. Vallásos, középkorú nőknek való visszafogott ruhákat. Az üzletvezetőm megengedte, hogy a bábu glen check mintás mellénykéjére tűzzem a brossomat.

Ha apám meglátogat, nagy gondban vagyok, hova rejtsem a babát. A kamraszekrényben csak abban az esetben férne el, ha egy életlen kést feszítenék a köldöke alatti részbe, és szétszedném két darabra. Ehhez nekem semmi gusztusom. A biciklitárolóba sem vinném szívesen, és a pumpás szomszédra sem bízhatom. Megszégyení ez a dugdosás. Megszoktam, hogy ott alszik mellettem az ágyban. Nem mintha be akarnám takargatni a paplanommal, vagy beszélni hozzá – tudom, hogy csak egy baba. Néha ugyan képernyőtisztító folyadékot öntök egy kendőre, és a kis lábujjától a feje búbjáig áttörlöm a testét. Egyszer pedig az az ötletem támadt, hogy lefényképezem. Már plédet terítettem a csupasz vállára, amikor meggondoltam magam.

Abonyi urat, az apámat ebben a városban senki nem ismeri, csak a beszállítói. Ha meglátogat, berakom a babát az ágyneműtartóba, a paplanok alá. Nehezen telik el ez a néhány közös napunk. Ha végeztem a butikban, a belvárosban sétálgatunk, vagy fölkeressük az üzleti partnereit. Ez a város halszagú, mondja néha apám, pedig nincs a városnak se folyója, se szennyvíztárolója. Az ember, mondja, könnyen összetéveszti a dolgokat a dolgok szagával. Egyszer megnéztünk egy két és fél órás operettet, ahol kukoricát pattogtattak a színpadon. Jól szórakoztunk. Apám néha a butikról kérdeget – exkluzív, felelem. Más néven drága.

Apámnak a földön ágyazok meg, ha meglátogat. Ő akarja így. Van egy kordbársony felületű felfújható matracra, amit minden üzleti útjára magával visz. Egész éjjel csikorog.

A matracot én pumpálom föl a szomszédom nyomásmérős, hengeres lábpumpájával. Meg kell kapaszkodnom a komódban, ha teljes súlyommal rá akarok nehezedni a taposópédálra. Apám nevet az ügyetlenségemen, mert a pumpa gégecsöve néha cuppanva löködik ki a szelepből, és a lábfejemre koppint. Nem szeretem ezt az évente ismétlődő jelenetet. Nem szeretem elképzelni, mit szólna apám, ha fölfedezné a foltos nyakú kirakati babát az ágyneműtartóban, a paplanok alatt.

Ha apám meglátogat, Risről beszél. Megházasodik, mondja. Vagy máskor: megtettem kultagnak a pernahajder öcsédet. Apám örökké erősködik, hogy hívjam föl, gratuláljak a jegyességéhez, az építkezési kölcsönéhez, a kultagságához. Megesett, hogy már társázta a számát, és kezembe nyomta a telefont, de én ijedtemben eldobtam a készüléket. Annyi év után. Egy másik alkalommal sikerült erőt venni magamon. Észrevétlenül megnyomtam a piros gombot, ami a vonalat bontja, aztán két-három percig beszélgettem az öcsémmel. Meglepő, hogy mi minden eszembe jut, ha senki nincs a vonal túlsó végén.

Egyébiránt nem esik jól, hogy apám összekeveri a gyerekkori történeteinket, s újabban néha azt is elfelejti, melyikünk az idősebb: annak idején a szüleim beíraták Rist egy gregorián kórusba, hogy fegyelmet tanuljon. Diszciplínát. De aztán Ris sírt ásott a halott macskánkknak, és nagypapa sötétkék fürdőköpenyébe burkolózva gregorián énekeket gajdolt a sírhant fölött. Exhumálta, elásta, aztán újrakezdte a gajdolást. Risnek alt hangja volt akkoriban, és még egy karácsonyi lemez felvételére is beválogatták a kórusvezetők. Amikor apám meglátogat, és azt állítja, hogy én tettem ezt, én gajdoltam gregorián énekeket, én csináltam papi maskarát nagypapa köntöséből, akkor egy ideig nem jut levegő a tüdőmbe. Egyfelől mindenki tudja, hogy abban a kórusban nem énekelhettek lányok. Másfelől: ha annak idején apám nem hajítja ki az összes bakelitlemezt, volna a kezemben valami, ami az igazamat bizonyítja.

Ha apám meglátogat, jó előre eltervezem, mit fogok mesélni neki az életemről. Bizonyára felvidítaná, hogy a főnöknőm neve egy melltartómárkáéval azonos, de aztán eszembe jut, hogy aki eleve jókedvű, az sajnos nem vidulhat fel sosem, még ha időnként beárnyékolja is a hangulatát, hogy ebben a halszagú városban a beszállítókon kívül senki nem ismeri. Úgyhogy inkább megtartom magamnak a vidámabb történeteket – a baba pedig ezalatt az ágyneműtartóban fekszik. Voltaképpen rajta ülök. Egyre jobban félek, hogy eljön az idő, amikor apám megtalálja, s akkor elárul Risnek meg a beszállítóknak. Alig merem egyedül hagyni apámat, ha meglátogat. Jobb, ha a raktárnegyedbe is együtt megyünk.

Láttam egy műhelyt abban a negyedben. A kirakat meg a bolthelyiség tele van mézítelen, javításra váró kirakati babával. Vékony nyakukban cédulák lógnak a megrendelők adataival, határidőkkel és piros színű végösszegekkel. Egymáshoz préselődve, egymás lábára tiporva, szűk folyosókkal elválasztott csoportokban ácsorognak, mint a hajnali munkafelvételen. Némelyek arccal borulnak a szomszédjuk hátára. Az egyik sarokban végtag vagy fej nélküli bábuk óriási halma, a galérián terhesek és molettek serege. A hajlítható lábú babák egymás ölében ülnek, mint a használaton kívüli kerti székek. A bejárat közelében állók hajválasztékot, mellbimbót, sőt körmöt is kaptak a gyárban, de a hátsók arctalanok, mint az én otthoni babám. Nem tudom, volna-e félnivalóm, ha egyszer történne valami.

Kitisztítom a csatos cipőmet, ha apám meglátogat. Nem érhet készületlenül, ha apám magával akar vinni valamelyik üzleti vacsorára. Hemm, hemm, mondogatja készülődés közben. Ezekon a vacsorákon Abonyi kisasszonynak szólítanak, és nehéz megállapítani,

hogy mikor esik szó üzletről, mikor pedig valami másról. Az egyik beszállító rázkódó hasáról lepattant az inggomb, amikor apám viccet mesélt. Egy másik beszállító körbeadta a fényképét, amin öltönyben, zsebébe gyúrt nyakkendővel görnyed egy acélkék dozsem kormánykereke fölé.

Amikor apám meglátogat, jegygyűrűt keres az ujjamon. Fogja a kezem, és a fény felé tartja. Ha csinosabban öltözködnék, a végtagjaimról nem nagymama konyharuhába tekert ezüst evőeszközei jutnának eszébe. Ismerem régebben egy laboránst, de apámanak nincs róla mit mondanom. Ma fölfedeztünk egy baktériumot, jelentette ki néha ez a fiú. Egyszer aktus közben kinyitottam a szemem, és észrevettem, hogy felhúzza az ajkát. Percekbe telt, amíg összezsugorodott, kitikkadt ajka levált az ínyről. Ettől a fiútól kaptam a brossot.

Furcsák az álmaim, amikor apám a városba látogat. Egyszer gregorián körös galambósz férfiák évfordulós összejövetelén mulatozott Ris, a kültag. Máskor életre keltek a javítóműhely babái: járt a molettek keze, mint a cséphadaró, a terhesek pedig szültek és szültek.

A gyakran használt szavak idővel alkotóelemeikre esnek szét, vagy fokozatosan átalakulnak más, értelmetlen szavakká. Apám egyszer meg-lá-to-ga-tott a butikban. Fejébe vette, hogy ruhával kedveskedik nekem. Már záráshoz készülődtünk, de az üzletvezetőnőm készségesen vezette körbe a boltban, és a ruhacímkeken látható ábrákról rögtönzött kiselőadást. Apám a próbafülkébe tuszkolt, és a függönysínre aggatta a kiválasztott ruhákat. Fölpróbáltam és szép sorban kiadogattam őket a függöny melletti résen. Azt hazudtam, hogy a ruhák szorítanak vagy lötyögnek. Amikor aztán apám rájött a csalásra, félrerántotta a függönnyt, és kiparancsolt a bolt hideg kövére. A főnöknőm kulcsra zárta az üzlet ajtaját, hogy ne nyithassanak rám az elkésett vevők. Lepakcsolta a menyegyzeti világítást, fölhangosította a rádiót. Bugyiban, harisnyában és melltartóban dideregtem, míg apámék ráérősen morzsolgatták ujjaik közt a grège-selymeket, az izlandi nyaki gyapjúból vágott fád színű kasmírokat. Hiába fogtam rá most már minden fölpróbált ruhára, hogy tetszik, hiába bólogattam, hogy kényelmes viselet, egyre több holmit hordtak élem. Ha apámnak megtetszett valami, összeszűkítette a szemét, körbeforgatott maga előtt, aztán odatolt a főnöknőmnek, hogy alaposan szemügyre vehessen ő is. Egy jó színkombináció, biztattak, és egyenesbe jön az életem. Mikor a főnöknőm elismerően csettintett nyelvvel, apám bizonytalanul, mulatságos fintorokat vágva ingatta a fejét, amikor viszont apám tetszését nyerte el valami, és két összezárt ujjhegyére cuppantott, a főnöknőm vonogatta a szája sarkát. Összetegeződtek. Tenyerükre vették az anyagot, finom, szakértő mozdulatokkal igazgatták a derékrész alatti ráncokat, hemm, hemm, a hónaljamat tapogatva ellenőrizték, hogy nem áll-e el a ruha, de sehogyan sem sikerült egyezségre jutniuk. Amikor végre rátaláltak a meggypiros, szatén kockélruhára, kezet ráztak egymással, majd két oldalról közrefogtak, belém karoltak, és az ezüstcsillámmal beporzott, szegélylámpákkal megvilágított vendégtükör elé vezettek. Azt akarták, hogy nézzem meg magam. Akkor figyeltem föl a foltokra először.

Ha apám meglátogat, sosem árulja el, meddig marad. Amikor bejelenti, hogy lejárt az ideje, henteregve préselem ki matracából a pállott levegőt, közben két ujjal, kétségbeesve szorongatom a szelepet. Ez a jelenet is évente ismétlődik. Szigorúan a gyári redők hálózatát követve hajtom össze a matracot, de a maradék levegőcskék, mint a csecsemőhajak: olyannyira felpuffasztják az anyagot, hogy a matrac először be se fér a dobozába. Újra kell kezdenem a hentergést, a hajtogatást, a szuszakolást, pedig apám már tükön ül. Végre magad lehetsz, mondja. Viccel. Amikor kezében a matrac duzzadó papírdó-

bozával útnak indul, búcsúzóul előbb a szekrényhez lép. Meggyipiros koktéluhám ott lóg a szekrényajtón, hogy keresni se kelljen, amikor az üzleti partnerekhez, a beszállítókhöz indulunk. Apám az alsószoknya alá csúsztatja a kezét. Először az arcához dörögli a lágy, redőtlen szatént, aztán tőlem is elbúcsúzik. Az arca átszellemült.

Ha apám hazaindul a szülővárosomba, az erkélyről integetek utána, a pumpás szomszéd pedig a konyhájából lesi, mit csinálok. Miután megbizonyosodtam róla, hogy apám kocsija elhagyta a műút előtti kereszteződést, első dolgom fölnyitni az ágyneműtartót. Fölfektetem a babát az ágyra: ha hajlíthatók lennének a végtagjai, ülhetne is. Nem kérek bocsánatot tőle, hiszen nincs méltósága, tüdeje vagy puncija. A koktéluhát a szekrénybe akasztom, aztán levetkőzöm anyaszült meztelenre, és egy kihajtható zsebtükör segítségével ellenőrzöm a foltjaimat. Újra és újra, apám minden egyes látogatása után megállapítom, hogy barnulnak, terebélyesednek és szaporodnak: most már a nyakamon is van egy. Tudom, hogy egyszer az egész testemet ellepik.

Erős Ferenc

EGY MAGYAR BÁRÓ FREUD DÍVÁNYÁN

Dirsztay Viktor, Sigmund Freud és Oskar Kokoschka¹

Dirsztay Viktor névvel először Freud és Ferenczi levelezésében találkoztam, rövid utalás formájában. Freud 1909. december 3-i levelében ezt írja: „*Dirsztay szülei itt jártak nálam, és a kezelést illetően módfelett elégedettnek mutatkoztak.*”² Vajon ki lehet ez a „*Dirsztay*”? Ennek senki sem járt utána egészen addig, amíg Ulrike May berlini pszichoanalitikus és pszichoanalízistörténész nyomára nem bukkant. Először a berlini Collegium Hungaricumban 2010-ben tartott előadásában³ hívta fel ismét a figyelmemet Dirsztayra, hivatkozva arra a kutatásra, amelyet Freudnak a londoni Freud Múzeumban őrzött, 1910 és 1920 közötti páciensnaptárával kapcsolatban végzett, majd tanulmányban is közölte ezt.⁴ Az előjegyzési naplóból kiderül, hogy Freud átlagban havi mintegy 250 terápiás órát töltött analizáltjaival, és e tíz év alatt berggassei rendelőjében mintegy 130 páciens fordult meg hosszabb vagy rövidebb ideig. Ulrike May közelebbi vizsgálat és azonosítás céljából ebből a 130-ból választott ki 19 olyan „közönséges” páciens, aki maga nem volt analitikus (ellentétben például Ferenczivel, akit ebben az időszakban Freud többször is analizált), és aki, legalábbis akkor, nem is akart azzá lenni. Továbbá rendszeresen járt – hosszabb ideig, hónapokig, sőt esetleg évekig – Freud bécsi rendelőjébe. Ezek a következők: Sergej Pankejeff (a „Farkasember”, akit a róla szóló esettanulmány tett híressé),⁵ Elfriede Hirschfeld, *Victor von Dirsztay*, Claire von Wallentin-Metternich, Tatjana Nacht, *Elma Pálos* (Ferenczi későbbi feleségének, Pálosné Altschul Gizellának a leánya), Loe Kann, Bruno Veneziani, Lucy Hoesch-Ernst, Karl Mayreder, *Aranka Schwarcz*, *Rózi von Freund*, Arthur Fischer-Colbrie, Rudolf Kriser, Georgina Weiss, Margarete Rie, Julius Hering, Bieber, George M. Young. Ezek között, mint a kiemelés mutatja, négy magyarországi kötődésű páciens is szerepel, köztük Victor von Dirsztay, más néven báró Dirsztay Viktor.